

Рафия Исхак кызы Ханикова (Долотказина) Кадошкино районы Адашево нәм Большие Поляны урта мөктәпләрендә география нәм биология дәресләре укыткан. Укытучынын сәләте нидә, дигән сорауга, тормышта вз урынын табу, вз эшенне ярату нәм аннан канәгатьлек алу теләге, дип жавап бирә Исхак кызы Рафия. Ул взе дә вз вакытында мөктәптән башка, вз укучыларыныннан башка тормышны квз алдына китерә алмый иде, гәрчә алар нәрвакыт шатлык кына алып килмәсәләр дә.

Рафия Исхаковнанын тормышы жинел ләрдән булмады. Кечкенәдән алар - оч сенлесе нәм энесе, хезмәткә ойрәтел гәннәр. Ел әйләнәсе әти-әниләренә ойдә булышалар, басуда да эшлиләр. Әти-әни ләре гомер буе колхозда хезмәт иткәннәр.

Мөктәп елларында ук Рафия нәкъ география укытучысы булырга теләгән. Туган авылы мөктәбенен география нәм биология укытучысы Сәгыйдә Мохәммәтша кызы Капкаеванын гажәеп тере донья, торле күренешләреннән квпторлелеге турындагы дәресләрен зур игътибар белән тынлаган. Рафия, укытучысы нәм башка балалар белән бергәләп, мөктәп яны участогында эшләргә, яшелчә, чәчәкләр, жиләк-жимеш куаклары үстерергә бик яраткан. Шушы яратулар аны укытучылыкка алып барган.

- Әле кичә генә яшь, коч-куәтле, яна, якты омтылышлар тулы иде кебек. Артка карыйсын да гажәпләнәсен: «Ничек болай тиз еллар үтә? Квпме сулар агып китте инде?». Ирексездән узган гасырнын житмешенче-сиксәнненче елларын искә аласын. Без ул вакытта ниндидер бәхетле вакытта яшәдек.

Долотказина (кыз фамилиясе) Рафия Исхак кызы 1968 елда, сигезенче сыйныфны тәмамлаганнан сон, Зубово-Поляна педагогия училищесына укырга керә. Анда география фәннен искиткеч кеше, РСФСРнын атказанган укытучысы, Мордовия Республикасынын халык укытучысы - Адольф Афанасьевич Прохоров укыта. Әле дә Рафия анын турында ин жылы нәм рәхмәтле хатирәләрен саклай. Нәкъ ул кызчыкны бу предметны тагын да яратырга ойрәтә; фән буенча квп кенә конкурсларда нәм олимпиадаларда катнашта нәм нәрвакыт беренче урыннар ны яулай. Үзенен ин беренче бвләген - РФ халык укытучысы И.Д. Ворониннын «Мордовиянен истәлекле урыннары» китабын (аны Рафиягә география картасы буенча ярышларда беренче урын очен тапшырдылар) алуын беркайчан да онытмаячак. Свз унаеннан шуны әйтәсе килә: А.А.Прохоров «Йорәккә якын як» дигән китабында Рафия Долотказинаны взенен ин яхшы студентларынын берсе буларак телгә ала.

Педучилищени тәмамлаганнан сон, Рафия Исхак кызы Н.П.Огарев исемндәге Мордовия дәвләт университетынын география факультетында укун дәвам итә. Биредә

дә гел бишле билгеләренә генә укый. Распределение буенча Рафия Исхак кызын ул вакыттагы Инсар районынын Адашево авылына жиберәләр. Вакытлар узу белән мукшы телен үзләштерә. Мәктәп ул вакытта агач, озын тар коридор, мич ягып жылытыла торган булган. Табигый газ да, асфальт та юк иде. Барлык унайлыклар да топ бинадан ерак урнашкан. Рафия Исхак кызы үзләренә караганда, яшь укытучылар коч-куәтен кызганмыйча эшләделәр. Нәкъ менә Адашевода яшь укытучынын чын тугрылыклы дуслары барлыкка килә дә инде; алар белән ул шатлыкларын да, хәсрәтләрен дә уртаклаша. Шуна укытучылар коллективы бик кадерле булды ана. Николай Яковлевич һәм Анастасия Захаровна Мишаниннарны, Матрена Ивановна Ломайкинаны, Анна Савельевна Мишанинаны, Нина Сидоровна Душутинаны, Антонина Степановна Кадейкинаны, Василий Яковлевич Евишевны, Валентина Ермолаевна Радаеваны, Янгайкиннар, Илюшкиннар, Шичкиннар һәм башка бик күпләрне ул бугенге конгә кадәр яратып һәм жылылык белән искә ала. Алар һәрвакыт яшь педагогга ярдәм күрсәттеләр. Рафия Исхак кызы Адашево урта мәктәбендә география укыткан жиде ел эчендә үзенен укыту методын, үз стилин, яшүсмерләренә укыту алымын булдырган. Олкән сыйныф укучылары белән туган як буйлап походларга йоргән. Монын очен, нигездә, май бәйрәмнәрен кулланганнар. Рязань олкәсенен Желанное авылында, Константиновода, С.А.Есениннын туган авылында, стратонавтар тошв урынында - Усыскино авылында, Зур Болдовода, Тарханда, Инерка күлендә, Зубово-Поляна районында булганнар. Мәктәп укучылары белән географик майданчык булдырылган.

- 1979 елда мине туган ягым Большие Поляны мәктәбенә география укытучысы итеп күчәрделәр. Анда мин 30 ел эшләдем, пенсиягә чыкканчы, - дип дәвам итә Рафия Исхаковна. - Биредә география һәм биология укыттым. Бу предметлар буенча район олимпиадаларында укучыларым гел призьлы урыннар алып, республика олимпиадаларында катнаштылар.

90 нчы елларга кадәр Рафия Исхак кызы Башлангыч партия оешмасын һәм мәктәпнен профкомын житәкли. Укытучылар коллективы белән концертларда чыгыш ясый һәм авыл клубы сәхнәсендә спектакльләр куя. 1992 елда районда беренче тапкыр «Ел укытучысы» конкурсы үткәрелә һәм ул бу ярышта катнаша. Активлыгы очен ана истәлекле бүләк - люстра тапшырылды; истәлек итеп бүген дә саклый ул.

Яшь буынны укыту һәм тәрбияләв эшендә ирешкән унышлары, жәмәгать тормышында актив катнашканы очен югары категорияле укытучыны берничә тапкыр Мактау грамоталары белән бүләкләделәр. Күпьяллык намуслы хезмәте очен Рафия Исхак кызына «Халык мәгарифе отличнигы» исеме бирелә.

Тормышта үзен тапкан Рафия Исхак кызы Ханикова. Хезмәттәшләре, житәкчеләре үз эшен, мәктәбен яраткан, бик матур кеше буларак еш искә алалар. Ул укытучы исемен лаеклы йортте, диләр. Хезмәттәшләре аны онытмыйлар; бәйрәмнәрдә истәлекле котлау откриткалары бүләк итәләр.

- Минем яраткан фәнем балачактан ук география иде. Үз сәләтемне мин укытуда таптым. Табигатькә, туган якка карата мөхәббәт, жирдә хезмәт итү теләген дә укучыма житкәрә алдым. Хәзер дә буш вакытымны бакчада үткәрәм. Чөчәкләр, яшелчә үстерәм, куаклар, жиләк-жимеш агачларыбыз күп. Өзерләргә һәм консервларга яратам. Ө сәләт... тумыштан түгел ул сыйфат. Аны кешедә әйләнә-тирә чынбарлык, гаилә һәм мәктәп, ата-аналар һәм дуслар тәрбияли, - ди ул.

Лаеклы ялда булган Рафия Исхак кызы, ире «Победа» колхозында комбайнчы, алдынгы механизатор булып эшләгән Фәрид Айса улы белән бергә, хужалык һәм бакча белән

шогыльләнә. Ойдә чиста нәм унайлы; пешкән бөлешләрәнән тәмле исе анкып тора. Тагы ишегалдында йорт хайваннары - тавыклары, казлары, сарык лары бар. Быел яхшы уныш жыйганнар; торле тозлы тәмлушкалар, кайнатмалар, компотлар - 300 банка кышка эзер. Балаларга да күчтәнәчләр житәрлек. Ханиковлар ике бала - кызлары Румия нәм уллары Русланны тәрбияләп үстерәләр. Румияләре - Саранскида, ә Русланнары - Мәскөндә: яшиләр нәм эшлиләр. Алар еш кына әти-әниләрәнә кунакка киләләр. Рафия Исхак кызы оныкларынын булмавына гына зарлана. Ана чын-чынлап әби булу ошый нәм балаларны тәрбияләв белән шогыльләнәсе килә. Болары анын алда әле!

Н.ХӘЛИЛ